

Tijd voor innovatie

Tijdgebrek behoort tot de grote knelpunten bij innovatie door technologieondernemers. Beleidsmakers besteden aan dit aangrijpingspunt voor innovatiestimulering weinig aandacht.

Het ontstaan van knelpunten is het belangrijkste argument om innovatiebeleid te ontwikkelen. Daarbij krijgen technologiebedrijven in het midden- en kleinbedrijf (mkb) traditioneel veel aandacht omdat zij van belang zijn voor economische ontwikkeling. Technologiebedrijven ontwikkelen en verkopen nieuwe producten of diensten die zijn gebaseerd op nieuwe technologie. Deze technologiebedrijven vertalen deze nieuwe kennis in concrete toepassingen. Daarvan profiteren niet alleen consumenten, maar ook andere bedrijven die met deze kennis nieuwe producten en verdere kennis kunnen ontwikkelen (Jaffe, 1996). Beleidsmakers willen dan ook randvoorwaarden scheppen zodat technologiebedrijven zich optimaal kunnen ontwikkelen. Veel technologiebedrijven maken gebruik van innovatieregelingen, zoals de fiscale aftrek voor loonkosten van speur- en ontwikkelingswerkers (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk, WBSO).

Knelpunten

Innovatie wordt door beleidsmakers in beginsel graag aan de markt overgelaten. Pas als de markt faalt, wordt ingrijpen door de overheid legitiem geacht. Het huidige innovatiebeleid is gericht op een aantal bekende vormen van marktfalen, zoals financieringsproblemen van bedrijven die willen innoveren, een tekort aan technische arbeidskrachten, een gebrek aan kenniscirculatie en te veel administratieve lasten (Ministerie van Economische Zaken, 2005). Innovatiebeleid richt zich al langer op de financieringsproblematiek (Arrow, 1962). Investeringsproblemen in innovatie gaan gepaard met vaste kosten en toe-eigeningsproblemen waardoor bedrijven niet alle voordeel hebben. Investeringsproblemen in innovatie blijven bovendien laag omdat durfinvesteerders innovatiekansen niet hetzelfde beoordelen als ondernemers. Dergelijke vormen van marktfalen maken overheidsingrijpen legitiem, om deze reden zijn tal van financieel georiënteerde regelingen gecreëerd die technologieondernemers ondersteunen bij de realisatie van innovaties.

De aandacht voor andere knelpunten is recenter. Het tekort aan technisch geschoolde arbeidskrachten wordt aangepakt via versoepelde regelingen voor kennismigranten en het Platform Bètatechniek dat de instroom van studenten in bètadisciplines wil

stimuleren. Verder wordt kenniscirculatie tussen universiteiten, onderzoeksinstituten en het bedrijfsleven gestimuleerd met onder andere innovatievouchers en subsidies voor innovatieprogramma's waarin kennisinstellingen en bedrijven gezamenlijk innoveren (Ministerie van Economische Zaken, 2005). In deze kabinetsperiode is het doel om de administratieve lasten voor ondernemers met maar liefst 25 procent te verminderen (Coalitieakkoord, 2007). De onderbouwing voor dergelijk beleid komt niet alleen voort uit marktfalen, maar ook uit de gedachte dat innovatie gebaat is bij interactie tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Bij een gebrek aan interactie krijgen bedrijven problemen om de benodigde kennis en middelen voor innovatie te verzamelen (Lundvall, 1992). Het aanpakken van problemen met arbeidskrachten, kenniscirculatie en administratieve lasten ligt dan in de rede (O'Doherty en Arnold, 2003).

Omdat veel innovatieknelpunten afkomstig zijn uit standaardenquête's (CBS, 2006) of door belangengroepen worden ingebracht, is het de vraag of het huidige beleid wel met alle innovatieknelpunten rekening houdt. In een recent, inventariserend onderzoek naar de knelpunten van technologieondernemers bleken personeelsgebrek, het aantrekken van financiering en administratieve lastendruk inderdaad voorname innovatieknelpunten (tabel 1).

Tabel 1

Spontaan genoemde knelpunten door technologie- en reguliere ondernemers in het mkb (in procenten).

Knelpunt	Technologie- ondernemers (N = 450)	Mkb- ondernemers (N = 1.888)
Personeelstekort	50	20
Financieringsproblemen	27	7
Administratieve lasten	16	53
Tijdgebrek	15	4
Ongunstige economische ontwikkeling	7	5
Concurrentie	5	9
Huisvestingsproblemen	5	3
Gebrekkige infrastructuur en bereikbaarheid	4	5
Turbulente marktontwikkelingen	4	2
Verkrijgbaarheid en prijzen van grondstoffen	3	1
Arbeidsmigratie	0	1

Bron: Timmermans, 2008

Verder zijn er verschillen tussen de knelpunten van technologieondernemers en die van reguliere ondernemers in het mkb. Het grootste knelpunt in het mkb, administratieve lasten, werd door technologieondernemers pas als derde genoemd. In plaats daarvan klaagden technologieondernemers vaker over personeelstekorten en problemen met financiering.

Tijdgebrek

Van alle technologieondernemers noemt vijftien procent het gebrek aan tijd om ambities te verwezenlijken als knelpunt (Timmermans, 2008). Dit percentage is bijna vier keer zo hoog als bij reguliere ondernemers, hetgeen opvalt omdat het huidige beleid dit knelpunt nog niet aanpakt.

De tijdsbesteding van technologieondernemers wijkt ten opzichte van reguliere ondernemers af (tabel 2). Het aantal gewerkte uren per week is weliswaar vergelijkbaar (55,8 versus 54,3 uur), maar de aard van de werkzaamheden verschilt (Van den Berg en De Jong, 2009). Waar mkb'ers de helft van hun tijd bezig zijn met uitvoerend werk, zoals productie, service, reparatie of verkoop, is dit bij technologieondernemers minder dan een vijfde. In plaats daarvan zijn zij vaker bezig met management mede veroorzaakt doordat technologiebedrijven een verhoudingsgewijs grote omvang hebben: 16,6 versus 11,5 werkzame personen (De Jong, 2006). Een ander verschil is dat technologieondernemers meer tijd besteden aan innovatiegerelateerde activiteiten. Wat kennis en informatie betreft besteden zij meer tijd aan vakbladen, het bijwonen van congressen, het bezoeken van beurzen, en het volgen van vakgerelateerde cursussen en opleidingen. Daarnaast onderhouden zij actief externe contacten met klanten, samenwerkingspartners, adviseurs en leveranciers.

Ondanks dat technologieondernemers werk vaker delegeren, klaagt een flink aantal over tijdgebrek. Minder dan dertig procent is tevreden over het eigen timemanagement (Van den Berg en De Jong, 2009). De belangrijkste oorzaak is volgens technologieondernemers een overdaad aan eigen plannen: men wil te veel tegelijk en heeft daarvoor te weinig personeel, waardoor men niet aan alle eigen ambi-

ties toekomt (34 procent). Andere oorzaken zijn het onvermogen om werk te delegeren waardoor met name randzaken als administratie te veel tijd kosten (28 procent) en gebrekkige eigen planning (15 procent). Voor de hand liggende oplossingen zijn in de ogen van technologieondernemers het aannemen van extra personeel of een managementassistent, meer structuur in de organisatie aanbrengen, en het werk beter verdelen over de eigen medewerkers (Van den Berg en De Jong, 2009).

Gevolgen

Tijdgebrek is een knelpunt dat op technologieondernemers meer van toepassing is dan op gewone ondernemers. Beter timemanagement stelt technologieondernemers in staat om meer ambitieuze plannen te verwezenlijken, bijvoorbeeld de ontwikkeling van nieuwe producten, het opzetten van innovatieve samenwerkingsverbanden en kennisoverdracht. Door hun substantiële bijdrage aan innovatie en de economische ontwikkeling ligt het in de rede om hier in het innovatiebeleid rekening mee te houden. Naast marktfalen en gebrekkige interactie tussen partijen kunnen ook problemen met de competenties van bedrijven aanleiding zijn tot overheidsingrijpen. Beleid gericht op het verhelpen van problemen met timemanagement is te verdedigen met het argument dat bedrijven niet altijd in hun eigen belang kunnen handelen door onvoldoende vaardigheden om te innoveren (O'Doherty en Arnold, 2003).

Het is maar de vraag of technologieondernemers problemen met hun timemanagement zelf kunnen verhelpen. Het aannemen van extra personeel lijkt eenvoudig, maar wordt bemoeilijkt omdat technologieondernemers beschikken over zeer specialistische en veelal impliciete kennis. Een regeling waarbij pas afgestudeerde hogeropgeleiden met subsidie tijdelijk in dienst worden genomen (voorheen de kennisdragers in de mkb-regeling) zou meer soelaas kunnen bieden. Het is niet verbazingwekkend dat veel technologieondernemers moeite hebben met de management- en organisatieaspecten van het leiden van een bedrijf. Zij hebben veelal een technische achtergrond en zijn niet opgeleid om leiding te geven. Beleidsmakers zouden hierop kunnen inspelen met specifieke interventies zoals training, opleiding en coaching van individuele ondernemers. Hier zou een rol kunnen liggen voor bestaande uitvoeringsorganisaties als Syntens. Bij deze organisaties kunnen ondernemers reeds worden geadviseerd over onderwerpen als organisatorische innovatie, maar timemanagement is geen expliciet onderdeel van de dienstverlening. Gezien het aantal technologieondernemers die er problemen mee ervaren, verdient timemanagement, naast het bestaande beleid gericht op financiering, personeel en administratieve lasten, aandacht.

LITERATUUR

- Arrow, K. (1962) Economic welfare and the allocation of resources for invention. In: Nelson, R. (red.) *The rate and direction of inventive activity: Economic and social factors*. Princeton University Press: Princeton.
- Berg, K. van den en J. de Jong (2009) *Tijdgebrek: Onzichtbaar knelpunt van technologieondernemers*. EIM: Zoetermeer.
- CBS (2006) *Kennis en economie 2006: Onderzoek en innovatie in Nederland*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Coalitieakkoord (2007) *Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie*, 7 februari 2007.
- Jaffe, A. (1996) *Economic analysis of research spillovers: implications for the Advanced Technology Program*. U.S. Department of Commerce, National Institute of Standards and Technology, Advanced Technology Program, Gaithersburg (Maryland).
- Jong, J. de (2006) *Technologiebedrijven in het MKB*. EIM: Zoetermeer.
- Lundvall, B. (1992) *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*. London: Pinter.
- Ministerie van Economische Zaken (2005) *Sterke basis voor topprestaties, Vernieuwende EZ-instrumenten voor ondernemers*. Ministerie van Economische Zaken: Den Haag.
- O'Doherty, D. en K. Arnold (2003) *Understanding innovation: The need for a systemic approach*. *The IPTS Report*, 71, Sevilla: IPTS.
- Timmermans, N. (2008) *De grootste knelpunten van MKB- en technologiebedrijven*. EIM: Zoetermeer.

Tabel 2

Wekelijkse tijdsbesteding van technologie- en reguliere ondernemers in het mkb (in uren).

Activiteit	Technologie- ondernemers (N = 450)	Mkb- ondernemers (N = 1.888)
Kennis en informatie	12,0	6,0
Externe contacten	12,6	6,7
Uitvoerend werk	10,3	27,2
Management	10,0	4,4
Administratie	5,5	7,1
Woon-werkverkeer	5,4	2,9
Totale werkweek	55,8	54,3

Bron: Van den Berg en de Jong, 2009